

TempoStart

Aloituspaketti

Kuvat, toimitus ja julkaisu: El Sistema Finland ry

Graafinen suunnittelu ja Dino Stradisaurus -maskotti:
Rebekka Barongo/Barongo Works

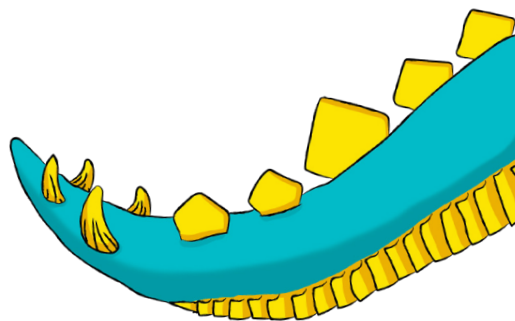
© El Sistema Finland ry 2023

www.sistemaфинland.fi

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

El Sistema Finland ry:n laatima TempoStart-aloituspaketti uuden Tempo-orkesterin käynnistämisen tueksi on toteutettu Taiteen edistämiskeskuksen ja Suomen kulttuurirahaston myöntämien avustusten turvin.

Sisältö

Alkusanat.....	6
Tempo-menetelmäopas.....	8
Valmistelut ennen orkesteriharjoitusten käynnistämistä.....	9
Esittelytilaisuus	9
Tempo-tiloista ja harjoitusajoista sopiminen koululla.....	9
<i>Harjoitustilat.....</i>	<i>10</i>
<i>Soittotunnit.....</i>	<i>11</i>
Soitinten soittokuntoon laittaminen.....	12
Soitto-otteet haltuun nopeasti.....	13
Helppoa nuotinlukua.....	15
Ensimmäiset kokoontumiset soittajien kanssa.....	17
Tutustumis- ja lämmittelyleikkejä.....	17
Soitinvalinnat.....	18
Säännöt ja Tempo-passit.....	18
Oppilastiedot.....	20
Tempo-paitojen tilaaminen.....	21

Aloituksesta estradille – 8 viikon DinoMix -harjoitusohjelma.... 22

Ensimmäiset Tempo-esityskappaleet.....23

Viikot 1 ja 2..... 25

Ollaan kuin oikea orkesteri!..... 25

Viikot 3 ja 4..... 27

Jouset liikkumaan!.....27

Viikot 5 ja 6..... 30

Rakenteet haltuun!..... 30

Viikot 7 ja 8..... 31

Esitystä kohti!..... 31

Ensiesiintymisen jälkeen..... 32

Sormilla eteenpäin..... 32

Tekniikka kehittyy: Magic Bow!.....33

TempoMusic -nuotisto..... 36

Tempo-materiaalipankki..... 36

Checklist Tempo-opettajille..... 37

Alkusanat

Tämän TempoStart -aloituspaketin tarkoituksena on auttaa uuden Tempo-orkesterin käynnistämisessä. Kokonaisuus sisältää keskeisiä aloitukseen liittyviä asioita sekä käytännönläheisiä ohjeita ja apuvälineitä Tempo-opettajille jouhevan aloituksen tueksi.

Iloisen ja innostuneen yhteishengen luominen on yksi Tempo-opetuksen tärkeimmistä asioista. Koska toiminta alkaa heti yhteissoitolla, on Tempo-opettajien tärkeää omaksua jo alkuvaiheessa keskeisiä Tempo-pedagogiikan toimintatapoja, jotka sytyttävät heti mahdollisimman monen osallistujan kipinän musiikkiin ja yhteissoittoon. Innostunut Tempo-opettaja on esimerkin näyttäjänä tässä avainroolissa. Opettajan lämminhenkisellä, jokaisen soittajan tasapuolisesti huomioivalla asenteella luodaan luottamuksellinen pohja vuorovaikutukselle. Tämän jälkeen moni asia etenee hyvän ilmapiirin ansiosta luontevasti.

Tempo-orkesterit esiintyvät alusta lähtien usein ja uskaliaasti. Ensimmäinen esiintyminen pyritään järjestämään mahdollisimman pian aloituksen jälkeen. Tämän vuoksi opetuksen tulee olla alkumetreiltä lähtien rohkeuteen kannustavaa pikkuvirheet sivuuttaen. Tärkeintä on kannustaa soittajia löytämään ”oma ääni” ja saada se kuuluville musiikin avulla. Tempo-opettaja kiittää soittajia aina siitä, mikä on hyvää. Alusta saakka rakennetaan soittajien itseluottamusta positiivisuuden kautta.

Käytännön pedagogiikan kannalta tämä rohkeuteen kannustaminen tarkoittaa esimerkiksi koko jousella soittamista jo ensimmäisessä esityksessä. Jouseen tarttuminen innostaa soittajia, eikä sen käyttöönottoa ole tässä yhteydessä syytä viivästyttää. Vasta-alkajien Tempo-orkesteri, jossa kaikki soittavat reippaalla jousella ja laulavat iloisesti, tekee vaikutuksen poikkeuksetta myös yleisöön. Mieleen on jäänyt vuodelta 2009 ensimmäisen Tempo-orkesterin esityksen jälkeen Tiedekeskus Heurekassa yleisössä kyyneliin liikuttuneen rouvan sanat: ”Tempo-orkesterin esitys oli kuin aurinko!”

TempoStart -aloituspaketti pitää sisällään kahdeksan viikon DinoMix-harjoitusohjelman aloituksesta ensiesitykseen. Viikko-ohjelman avulla mahdollistetaan onnistunut alkutaipale oppilaille ja opettajille sekä innostava ensiesiintyminen, jonka itseluottamusta kasvattavan kokemuksen myötä on hyvä jatkaa eteenpäin.

Tempo-perusjakso kestää kaksi vuotta, jonka suoritettuaan soittajat saavat Tempo-diplomin. Perusjakson jälkeen soittajia kannustetaan jatkamaan soitto-opintojaan musiikkiopistossa, tai mahdollisuuksien mukaan jatkamaan yhteissoittoharrastusta koululla esimerkiksi Tempo A (Advanced)-yhtyeessä.

TempoStart -aloituspaketissa keskitytään perusjakson ensimmäisen vuoden aikana opeteltaviin kappaleisiin eli esitysvihkoon nro 1 ja siihen sisältyviin teknisiin asioihin. Esitysvihko nro 1 tarjoaa hyvän ohjelmistorungon orkesterin ensimmäiselle vuodelle, ja lisäksi opettajat voivat käyttää Tempo-ohjelmiston rinnalla myös muuta samantasoista ohjelmistoa esimerkiksi omien ideoiden tai oppilaiden toiveiden pohjalta. Aloituspaketin lopusta löytyy linkit TempoMusic -nuotistoon ja Tempo-materiaalipakettiin, joista opettajat voivat käydä tulostamassa esitysvihkojen kappaleiden nuotteja sekä oheismateriaalia toiminnan aloituksen tueksi. Tempo-orkestereiden esitysvihkoista koostuva perusohjelmisto luo yhtenäisyyttä valtakunnalliselle toiminnalle ja mahdollistaa esimerkiksi yhteiset esiintymiset myös eri paikkakuntien orkestereiden kanssa.

Onnea ja iloa uusien Tempo-orkestereiden perustamiseen!

Toivoo El Sistema Finland ry:n kehitystiimi & Dino Stradisaurus,
Tempo-orkesterin maskotti

Tempo-menetelmäopas

Tempo-menetelmäopas on tarkoitettu kaikille Tempo-orkesteritoiminnasta kiinnostuneille. Opas kokoaa yhteen Tempo-orkesterin taustoja, tavoitteita ja toimintatapoja. Lisäksi se tarjoaa käytännönläheisiä vinkkejä Tempo-opettajille sekä mukana oleville sidosryhmille kuten toiminnan järjestäjille sekä soittajien vanhemmille.

Tempo-menetelmäopas on tuotettu Suomen Tempo Sistema -toiminnan synnyinkaupungin Vantaan lasten ja nuorten kulttuuripalveluiden julkaisuna, ja se kokoaa yhteen vuosien saatossa hyväksi havaittuja toimintatapoja. Yhdessä Tempo-menetelmäoppaan kanssa TempoStart -aloituspaketti muodostaa kattavan kokonaisuuden Tempo-toiminnan käynnistämisen tueksi.

[Tempo-opas - Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto](#)

Kuva 1 Tempo-menetelmäopas.

Valmistelut ennen orkesteriharjoitusten käynnistämistä

Esittelytilaisuus

Ennen varsinaisen toiminnan alkua Tempo-opettajat pitävät esittelytilaisuuden kaikille koulun 2.luokkalaisille (tai muillekin ikäryhmille, koulun tilanteiden ja tarpeiden mukaan sovitusti) ja heidän opettajilleen koulun liikuntasalissa. Tilaisuudessa kerrotaan Tempo-orkesterista ja yleisölle voidaan näyttää mahdollisuuksien mukaan myös Tempo-esittelyvideoita. Linkit esittelyvideoihin löytyvät [Tempo-materiaalipankista](#).

Esittelytilaisuudessa Tempo-opettajat esittelevät orkesterin soittimet ja esiintyvät yhdessä. Lisäksi koululaisten kanssa keskustellaan soittimista ja musiikista. Oppilailta voidaan esimerkiksi kysyä, onko heillä aiempaa kokemusta jostain soittimesta ja millaisesta musiikista he pitävät.

Tilaisuuden päätteeksi Tempo-opettajat pyytävät luokanopettajia kokoamaan tasapuolisesti eri 2.luokilta tai sovitun ikäryhmän joukosta lähtökohtaisesti 24 soittajan ryhmän, jossa on mukana sellaisia monitaustaisia tyttöjä ja poikia, jotka erityisesti hyötyvät yhteisöllisestä harrastuksesta: oppilaalla ei ole muita harrastuksia, oppilas tarvitsee tukea sosiaaliseen rohkautumiseen ja oppimiseen tai oppilaan perheellä ei ole taloudellisia mahdollisuuksia tarjota lapselleen harrastusta. On kuitenkin tärkeää esitellä orkesteriharrastuksen mahdollisuus kaikille ikäryhmän oppilaille ja kysyä oppilailta myös heidän omaa innokkuuttaan osallistumiseen. Koska Tempo-orkestereiden tavoitteena on monenlaisista taustoista tulevien lasten vuorovaikutuksen vahvistaminen, muodostuu yleensä tasapainoisin ryhmä huomioimalla tasavertaisesti sekä oppilaiden omaa innokkuutta että erityistä kohdennusta oppilaiden valinnassa. Kun koulun opettajat ovat saaneet ryhmän kokoon, sovitaan ajat orkesteriharjoituksille ja omille soittotunneille.

Tempo-tiloista ja harjoitusajoista sopiminen koululla

Tempo-opetukselle tarvitaan tilat soitinten ja nuottitelineiden säilytykseen (soitinvarasto) sekä omien soittotuntien ja orkesteriharjoitusten pitämiseen. Usein koulu valitsee yhden vastuupettajan, kenen kanssa Tempo-opettajat voivat sopia tilojen varauksesta niin, että aikataulut sopivat sekä Tempo-opettajille että koululle. Myös Tempo-opettajien keskuudesta on hyvä valita Tempo-vastuupettaja, joka toimii ensisijaisena

yhteyshenkilönä koulun ja Tempo-opettajien välillä. Tempo-vastuuopettaja huolehtii myös tilojen varaamisesta yhdessä koulun vastuupettajan kanssa, harjoitusaikataulun suunnittelusta, vastaanottaa koulun opettajien kokoaman oppilaslistan ja auttaa Tempo-opettajia soittotuntiaikataulun suunnittelussa. Kauden aikana Tempo-vastuuopettaja vastaa tiedotuksesta oppilaiden koteihin, nuottimateriaalien tulostamisesta, soitinlainajärjestelyistä, esiintymisvalmisteluista ym. tarvittavista koordinoitavista.

Harjoitustilat

Orkesteriharjoituksia varten sopivia tiloja ovat yleensä koulun ruokala, liikuntasali, auditorio tai iso luokka (kuva 4). Soitinvaraston sijainti kannattaa myös huomioida orkesteriharjoitustilaa varattaessa, jotta soitinten, nuottitelineiden, sähköpianon ja sello- ja kontrabassoalustojen siirtäminen ennen ja jälkeen harjoitusten sujuu luontevasti ja tehokkaasti. Koska orkesteriharjoitukset pidetään soittajien koulupäivän jälkeen, löytyy tila tähän tarkoitukseen usein helposti. Soittajien omat 15 minuutin soittotunnit puolestaan pidetään koulupäivän aikana, jolloin tilojen löytyminen voi olla haastavampaa (kuvat 2 ja 3). Tila-asiat kuitenkin aina järjestyvät koulujen opettajien kanssa yhdessä suunnitellen.

Kuva 2 Viulutunti koulun välinevarastossa.

Kuva 3 Sellot ja kontrabassot harjoitusluokassa.

Soittotunnit

Omien soittotuntien aikataulu kannattaa suunnitella niin, että ne ovat joko ennen orkesteriharjoitusta tai sen jälkeen. Näin Tempo-opettajalle muodostuu mielekäs yhtenäinen opetuspäivä ilman turhia taukoja. Mahdollisuuksien mukaan soittotunnit voidaan myös järjestää eri päivänä kuin orkesteriharjoitukset, jolloin oppilas kohtaa soitonopettajan useamman kerran viikossa.

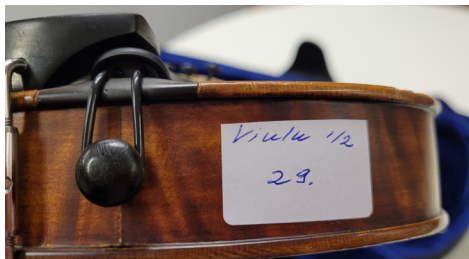
Tämä voi edesauttaa vahvemman vuorovaikutussuhteen syntymistä ja vahvistaa harjoituskertojen tehoa. Kun Tempo-opettajilla on tiedossa omien opetustuntien ja oppilaiden lukumäärät ja nimet, pyydetään koulun opettajia valitsemaan soitto-
tuntilista oppilaidensa soittotuntiajat niin, että ne parhaiten sopivat oppilaiden lukujärjestyksiin. Muokattava soitto-
tuntilista löytyy [Tempo-materiaalipankista](#).
Soittotuntien aikatauluttaminen vaatii yleensä kauden alkuun sovittelua niin koulun kuin Tempo-opettajienkin osalta, mutta hyvällä yhteistyöllä saadaan järjestettyä kaikille sopiva aikataulutus.

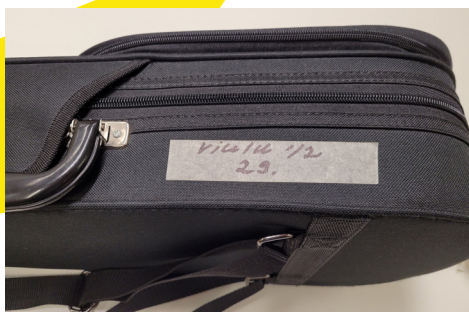
Kuva 4 Orkesteriharjoitukset koulun liikuntasalissa.

Soitinten soittokuntoon laittaminen

Tempo-opettajat vastaanottavat soitinlähetyksen koululla ja vievät soittimet soitinvarastoon. Soittimien kuljetuslaatikoiden purkuun ja soittimien soittokuntoon laittamiseen on hyvä varata riittävästi aikaa. Kuljetuslaatikoiden purkamisen jälkeen sekä soittimet, jouset

että soitinkotelot merkitään yhteneväsillä soitintunnisteilla (kuvat 5-7), jotka kirjataan soitinlistaan. Listassa mainitaan myös koulun nimi. Soitintunnisteseen merkitään soittimen nimi, koko ja soitinkohtainen numero.

Soittimet kirjataan soitinlistaan, johon on merkitään myös soittimen lainaajan nimi. Listan avulla on hyvä seurata myös mahdollisesti vapaaksi jäävien soitimien tilannetta ja valita uusi soitin oppilaiden vaihtaessa suurempaan soitimeen.

Kuvat 5-7 Esimerkkejä soitintunnisteista.

Ensimmäisellä soittotunnilla valitaan soittajalle sopivan kokoinen soitin, jonka koteloon merkitään selkeästi soittajan nimi (kuvat 8 ja 9). Vastuu omasta soittimesta on oppilaille suuri luottamustehtävä, joka otetaan ylpeydellä vastaan. Soittimen luovutuksen yhteydessä kerrataan oppilaan kanssa ohjeet siitä, miten soittimesta huolehditaan.

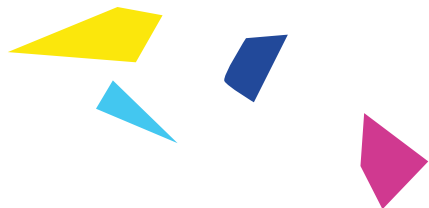
Olkatuet kootaan ja laitetaan viulu- ja alttoviulukoteloihin. Myös jouset hartsataan valmiiksi. Koska uusissa jousissa ei ole lainkaan hartsia, kannattaa ensimmäiset hartsaukset tehdä hienoksi murskatulla jauhohartsilla, joka tarttuu jousen jouhiin tavallista hartsia paremmin.

Soitto-otteet haltuun nopeasti

Koska Tempo-pedagogiikan keskiössä on yhteissoitto orkesterissa heti toiminnan alusta lähtien, kannustetaan opetuksessa käyttämään rohkeasti soiton aloitusta helpottavia keinoja niin soittimen hallinnan ja soitto-otteiden kuin nuotista seuraamisen osalta. Esimerkiksi otelautaan laitettavat sorminauhat nopeuttavat sormityöskentelyn opettelua ja jouseen laitettavat pikkurillityynyt (viuluilla ja alttoviuluilla) ja peukalotyynyt (selloilla) helpottavat jousiotteen omaksumista.

Otelaudan sorminauhat tehdään leikkaamalla teipistä ohuita liuskoja, jotka asetetaan kielten alta sormipaikkojen kohdille (kuvat 10 ja 11). Sorminauha kannattaa kietoa kokonaan soittimen kaulan ympäri, jotta se pysyy hyvin paikallaan. Myös ohuet washiteipit toimivat hyvin sekä pienet, neutraalin väriset pastillitarrat.

Kuva 8 Esimerkki soitinkotelon nimitarrasta

Kuva 9 Esimerkki soitinkotelon nimilapusta

Viulun jousen pikkurillityynyjä voi tehdä itse huonekalujen jalkoihin tarkoitetuista huopatarroista rei'ittämällä ne 8 mm rei'itystuurnalla (kuva 14). Tyyny kiinnitetään pikkurillin kohdalle jousen kantaosan puuhun (kuva 13). Valmiita reikätyynyjä voi ostaa myös apteekista (liikavarpaisiin tarkoitettuja huopatyynyjä). Sellisteille reikätyynyt ovat oivallisia jousen peukalon tukemiseen (kuva 12).

Kuva 10 Sorminauhat laitetaan soitinten otelautoihin kiinni.

Kuva 12 Sellon peukalotyyny jousessa.

Kuva 13 Viulun pikkurillityyny jousessa.

Kuva 14 Huonekaluhuopatarroja ja rei'itystuurna.

Kuva 11 Sorminauhat viulun otelaudassa

Helppoa nuotinlukua

Nuotinlukua helpottavia keinoja ovat esimerkiksi sorminumeroiden ja kielten merkitseminen kirjaimilla nuottiin (kuva 15).

Kuva 15 Esimerkki kielimerkeistä ja sorminumeroista nuotissa.

Myös värien käyttö jousisoitinten kielten opettelussa ja hahmottamisessa auttaa usein uusia soittajia ja nopeuttaa nuoteista seuraamista. Värit auttavat erityisesti lapsia, joilla on oppimisen haasteita. Apuna voi käyttää esimerkiksi Colourstrings -menetelmästä tuttuja värejä. Jousiorkesterissa on kuitenkin tärkeää, että käytettävät kielten värit on sovittu yhtenäisesti kaikkien soitinryhmien kanssa.

- E** = keltainen
- A** = sininen
- D** = punainen
- G** = vihreä
- C** = violetti

Kuvat 16 ja 17 Väritarrat sellossa ja viulussa.

Viuluihin ja alttoviuluihin voidaan merkitä värit esimerkiksi otelaudan alaosaan, selloissa ja kontrabassoissa puolestaan väritarrat näkyvät parhaiten tallassa (kuvat 16 ja 17) Nuottien värittäminen on helppoa värikynillä valmiiseen nuottiin. Myös nuotinnusohjelmilla voi

tehdä valmiiksi väritettyjä nuotteja (kuva 18). Värien käyttö ei kuitenkaan ole edellytys, vaan uudet Tempo-opettajat voivat hyödyntää niin värinuotteja, kuin muitakin soittimen hallintaa ja nuottien seuraamista helpottavia keinoja oman harkintansa ja oppilaiden tarpeiden mukaan.

Ensimmäiset kokoontumiset soittajien kanssa

Ennen varsinaisia orkesteriharjoituksia Tempo-opettajat kokoontuvat kahden viikon ajan uusien orkesterilaisten kanssa. Ensimmäisillä kerroilla soittajille kerrotaan orkesteriharrastuksesta ja tutustutaan eri soittimiin. Tempo-opettajat voivat myös esiintyä soittajille. Toisiin tutustumisen ja mielekkään soittimen valikoituminen jokaiselle soittajalle ovat ensimmäisten kertojen pääteemoja.

Tutustumis- ja lämmittelyleikkejä

Ensimmäiset kokoontumiset lähtevät luontevasti käyntiin tutustumisleikeillä, joiden myötä kaikki pääsevät mukaan yhdessä tekemiseen ja oppivat tuntemaan toisensa. Harjoitukset voidaan myöhemminkin aloittaa tarvittaessa lämmittelyleikeillä, jonka myötä saadaan karistettua pois mielestä takana ollut koulupäivä ja ylimääräinen energia sekä suunnataan keskittyminen yhteissoittoon. Esimerkin lämmittelyleikistä voi katsoa alla olevasta linkistä.

<https://youtu.be/sGteD48AitI>

Soitinvalinnat

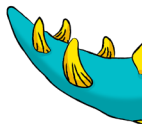
Kaksi ensimmäistä viikkoa oppilaat saavat kokeilla kaikkia orkesterin jousisoittimia: viulua, alttoviulua, selloa ja kontrabassoa. Tempo-opettajat pitävät eri puolilla orkesteritilaa oman instrumenttinsa ”soitinasemia” ja soittajat voivat kierrellä jokaisella asemalla useamman kerran. Ensimmäisen tunnin jälkeen suurella osalla soittajista on jo selvinnyt oma soitintoive, joka kirjataan ylös. Seuraavalla viikolla soitinasema-kokeilu toistetaan ja päätetään mitä soitinta kukin soittaja alkaa orkesterissa soittaa. Vaikka soitinvalinnat perustuvatkin soittajien omiin toiveisiin, tulee kunkin soitinryhmän soitinten lukumäärä muistaa ja tehdä lopullinen jako sen mukaan. Tempo-opettajat voivat ohjata soitinvalintoja myös esimerkiksi oppilaan fyysiset ominaisuudet huomioiden. Omat soittotunnit aloitetaan soitinvalintojen jälkeen.

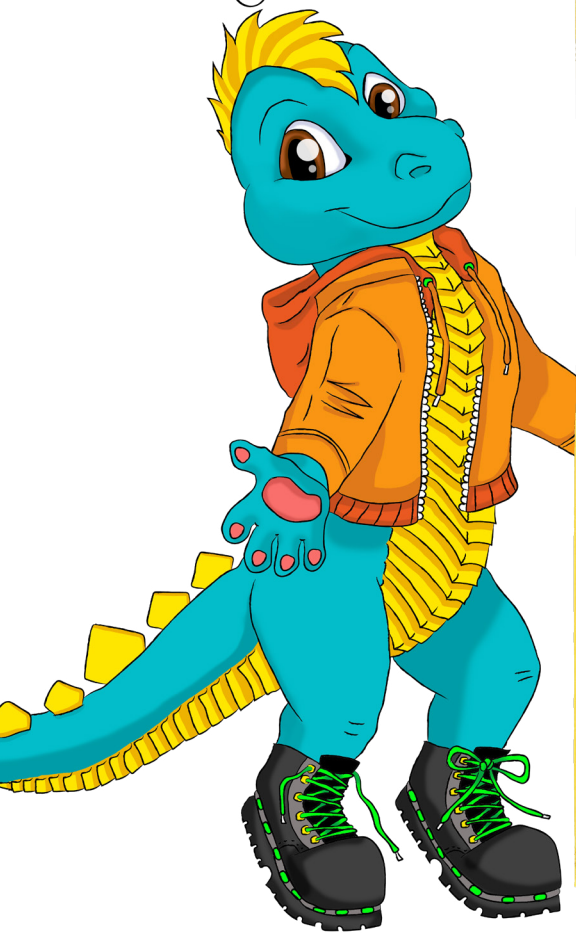
Säännöt ja Tempo-passit

Ensimmäisissä Tempo-harjoituksissa on hyvä sopia myös orkesterin yhteiset toimintamallit ja käytössäännöt. Voidaan puhua esimerkiksi orkesterin ”kultaisista säännöistä”, jotka auttavat orkesterilaisia toimimaan yhdessä ja keskittymään omaan soittoon ja oppimiseen. Kulaiset säännöt sovitaan yhdessä lasten kanssa.

Sääntöjä ei pidä olla liikaa, jotta oppilailla on mahdollisuus muistaa ja noudattaa niitä. Esimerkiksi 3-5 sääntöä on riittävä määrä. Säännöt voivat sisältää konkreettisia ohjeita, kuten esimerkiksi ”Olen ajoissa harjoituksissa”, ”Kuuntelen ja olen soittamatta Tempo-open puhuessa” tai yleisempiä, kuten esimerkiksi ”Kannustan soittokavereita”. Säännöissä kerrotaan kuinka toimitaan ja vältetään kieltoja. On tärkeää, että sääntöjen sisältö tulee oppilailta. Tämä vahvistaa oppilaiden sitoutumista niihin. Oppilaat kirjoittavat laatimansa säännöt ylös ja ne laitetaan kaikkien nähtäville Tempo-opetustilaan (kuva 19).

Fiksua
porukkaa!

TEMPO-ORKESTERIN SÄÄNNÖT

1. Kuunnellaan opettajaa,
puheen vuoro viittamalla.
2. Seuraa rytmiä, keskitytään soittoon ja
musiikkiin.
3. Kaverin kanssa keskustellaan
hiljaisesti.
4. Pidetään soittimesta huoli.
5. Ollaan ystävällisiä kavereille,
kannustetaan muita.

Leikkimielisen Tempo-passikilpailun tarkoituksena on kannustaa soittajia positiivisiin tekoihin kuten muiden huomioimiseen, ystävällisyyteen, keskittymiseen ja soittoasioiden oppimiseen. Tempo-orkesterin soittajat jaetaan kahteen eri väriseen joukkueeseen (esim. punaiset ja vihreät), jotka kilpailevat keskenään siitä, kumpi joukkue saa kerättyä eniten leimoja passeihin kauden aikana. Tempo-opettajat antavat leimoja soitottunneilla ja orkesteriharjoituksissa. Kauden päättyessä voittajajoukkue on se, kumman passeissa on yhteensä eniten leimoja.

Voittajajoukkue voidaan palkita esimerkiksi kiertopalkinnolla (pehmolelu, pokaali tms.), johon merkitään kunkin lukukauden voittajajoukkueen nimi (kuva 20).

Tempo-passien tekemiseen tarvitaan erivärisiä pahvikortteja sekä leimasimia, joita löytää monesta askarteluvälineitä myyvästä kaupasta. Tempo-passin yläosaan liimataan Tempo-logo ja kirjoitetaan passinhaltijan nimi (kuva 22). Tempo-logo -arkkeja voi tulostaa [Tempo-materiaalipankista](#). Logon alapuolelle kirjoitetaan passinhaltijan nimi.

Oppilastiedot

Ensimmäisissä kokoontumisissa jaetaan uusille orkesterilaisille aloitustiedote, jossa toivotetaan oppilas tervetulleeksi Tempo-orkesteriin ja pyydetään huoltajien yhteystiedot yhteydenpitoa ja viestintää varten. Samalla tiedotteella pyydetään oppilaan kuvauslupa ja sitoutetaan perhe lainasoittimesta huolehtimiseen.

Esimerkki aloitustiedotteesta löytyy [Tempo-materiaalipankista](#). Ilmoittautumisissa ja yhteystietojen keräämisessä voi olla paikkakuntaakohtaisia eroja, jolloin noudatetaan oman paikkakunnan Tempo-toimintaa järjestävän tahon käytänteitä.

Kuva 20 Tempo-passikilpailun palkintoja.

Tempo-paitojen tilaaminen

Jokainen Tempo-orkesterin soittaja ja opettaja saa oman keltaisen Tempo-paidan, jota käytetään esiintymisissä. Tempo-paidat vahvistavat orkesterilaisille tärkeää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Paidassa olevassa Tempo-orkesterin logossa lukee oman paikkakunnan nimi, esimerkiksi Sistema Vantaa (kuva 21).

Kuva 21 Tempo-paita.

Tempo-logon värit voidaan valita paikkakuntakohtaisesti. Tempo-logosta ja paitatilauksista voi kysyä tarkemmin sähköpostitse: info@sistемаfinland.fi

Paidat kannattaa tilata hyvissä ajoin heti toiminnan käynnistyessä, jotta ne saadaan ensimmäiseen esitykseen. Ensimmäisissä harjoituksissa voi käyttää osan ajasta soittajien pituuksien mittaamiseen, sillä paitojen koot on jaoteltu pituuden mukaan.

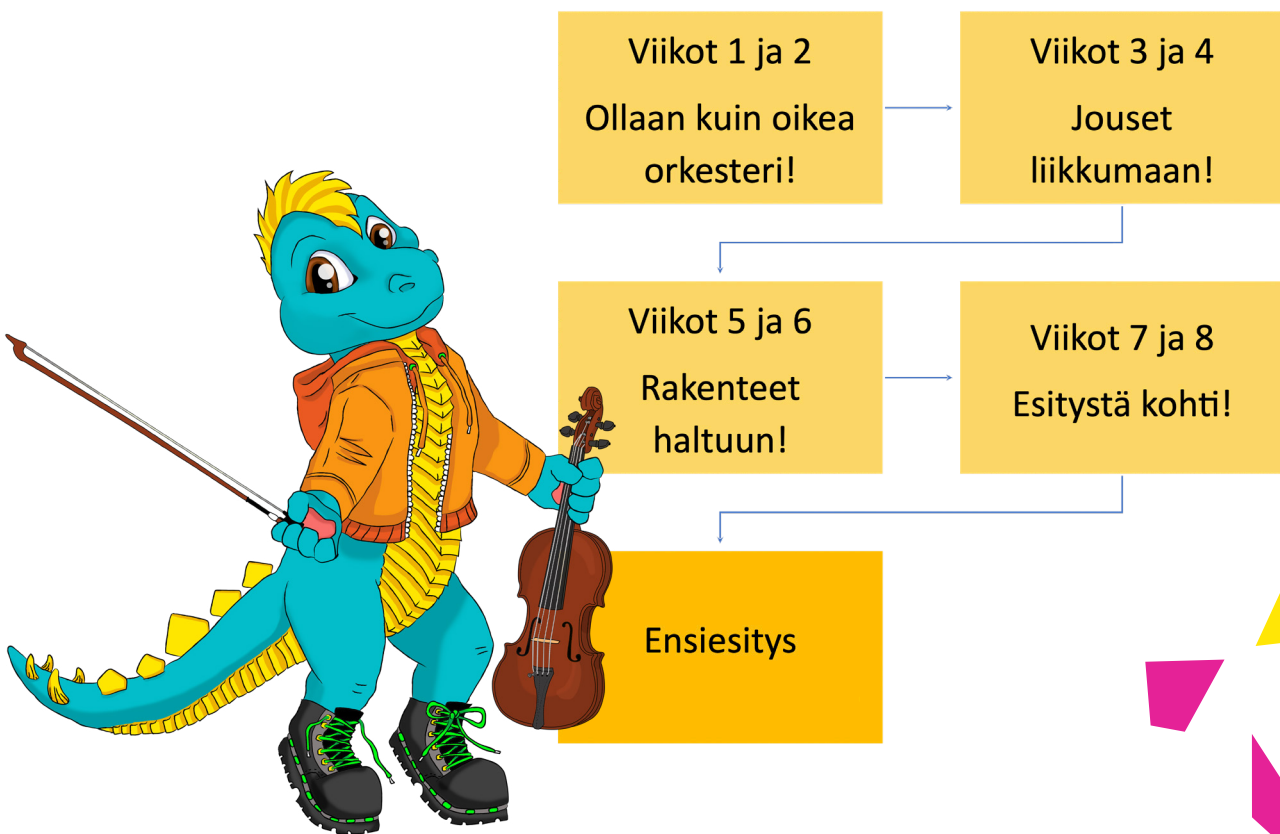

Kuva 22 Tempo-passit ja leimat.

Aloituksesta estradille – 8 viikon DinoMix -harjoitusohjelma

Kahden viikon tutustumisjakson jälkeen aloitetaan omat soittotunnit ja orkesteriharjoitukset. DinoMix-harjoitusohjelman avulla valmistaudutaan Tempo-orkesterin ensimmäiseen esitykseen, jonka voi järjestää esimerkiksi omalla koululla. Tempo-orkesterin esityksissä yhdistyvät reipas soittaminen ja iloinen laulaminen sekä koreografia kuten jousien heiluttaminen ja helpot tanssiliikkeet.

Orkesteriharjoitukset toimivat soitonopiskelun pohjana ja omilla 15 minuutin soittotunneilla harjoitellaan soittotekniikkaa yksilökohtaisemmin orkesterikappaleiden avulla. Omat soittotunnit ovat keskeisiä instrumentin hallinnan ja tekniikan opetuksessa, ja ne ovat myös tärkeitä oppilaan ja soitonopettajan vuorovaikutuksellisen kohtaamisen tilanteita, jolloin oppilas tulee kuulluksi ja nähdyksi yksilöllisesti. Omat soittotunnit tukevat oppilaan osallistumista yhteissoittoon orkesteriharjoituksessa.

Ensimmäiset Tempo-esityskappaleet

Tempo-orkesterin ensimmäiseen esiintymiseen valitaan vapaan kielen kappaleita ja lauluja. Hyväksi todettu vasta-alkajien esityskokonaisuus sisältää kappaleet Do Re Mi, Tervehdimme kieliä ja DinoMix. Tulostettavat aloituskappaleiden nuotit löytyvät [TempoMusic -nuotistosta](#).

Aloituskappaleiden esimerkkivideoita voi katsoa alla olevista linkeistä.

<https://youtu.be/e55RGsLnLc4>

**Tervehditään
kieliä**

<https://youtu.be/POcfO2qXUck>

Dino- mix

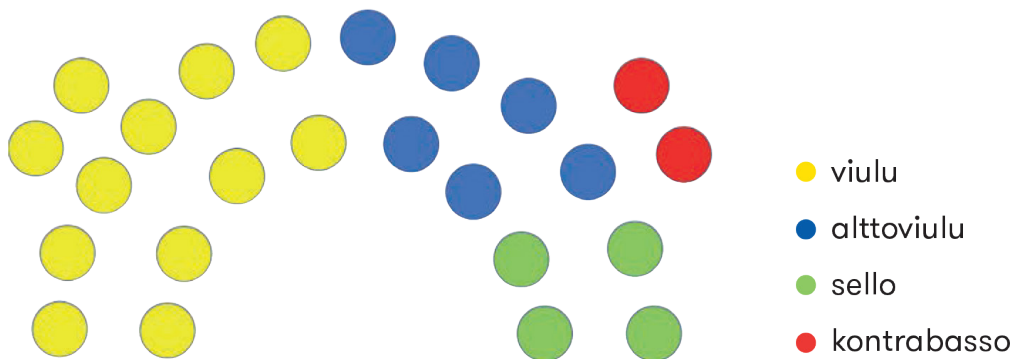
<https://youtu.be/Wbmlf-JfwGQ>

Ensiesiintyminen voi sisältää myös muita vapaan kielen kappaleita ja lauluja (kuva 30).

Viikot 1 ja 2

Ollaan kuin oikea orkesteri!

Viikoilla 1 ja 2 harjoitellaan orkesteriasetelmassa olemista ja yhtäaikaisen äänen tuottamista. Tässä vaiheessa soittajat on jo jaettu soitinryhmittäin (12 viulua, 6 alttoviulua, 4 selloa ja 2 kontrabassoa) (kuva 24).

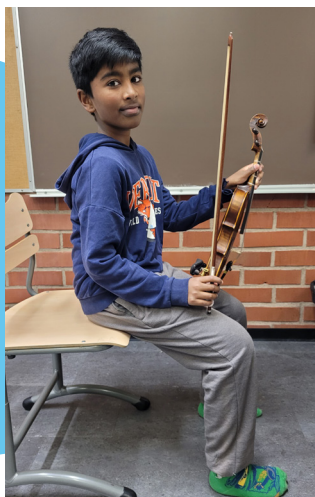

Kuva 24 Tempo-orkesterin kokoonpano.

Kuva 25 Odotusasento.

Kuva 26 Valmiusasento.

Kuva 27 Soittoasento.

Perusasennot

Ensimmäisissä varsinaisissa orkesteriharjoituksissa harjoitellaan Tempo-opettajan esimerkiksi seuraten orkesterin perusasentoja, jotka ovat odotusasento, valmiusasento ja soittoasento (kuvat 25–27).

Yhtäaikainen äänen tuottaminen

Yhtäaikaista äänen tuottamista aletaan harjoitella heti ensimmäisillä kerroilla laulaen, soittaen ja taputtaen. Yhteissoiton voi aloittaa näppäillen kapellimestarin ja rummun avustuksella esimerkiksi Muistikylpy-harjoituksella, jonka esimerkkivideon voi katsoa alla olevasta linkistä.

Muistikylpy

Tempo-opettajat voivat keksiä erilaisia rytmejä tilanteen mukaan. Yhtäaikaisen äänen-tuottamisen apukeinona voi käyttää myös kielikylttejä, joita voi tulostaa [Tempo-materiaa-lipankista](#). Tervehdimme kieliä ja DinoMix-kappaleita harjoitellaan aluksi näppäillen niin, että opettaja ja orkesteri vuorottelevat: opettaja soittaa osuuden ensin (tämän aikana soittajat ovat valppaina ja valmistautuvat omaan soittoon) ja sitten orkesteri toistaa soit-taen saman. Tämä toistetaan monta kertaa niin, että mahdollisimman moni soittaja pää-see mukaan. Ensimmäisissä harjoituksissa myös lauletaan Do Re Mi-laulua ja DinoMix-kappaleen lauluosuutta.

Viikot 3 ja 4

Jouset liikkumaan!

Viikoilla 3 ja 4 harjoitellaan jousella soittamista. Tempo-orkesterissa harjoitellaan soittajien yhtäaikaista ja rohkeaa koko jousen käyttöä jo varhaisessa vaiheessa vapailla kielillä. Soit-tajien jousiotteet kehittyvät pikkuhiljaa, eikä niihin kannata tässä vaiheessa puuttua liikaa: tärkeämpää on sallia jousen käyttö alkuvaiheessa, jolloin sitä voidaan harjoitella soitto-tuntien lisäksi myös yhdessä orkesteriharjoituksissa (kuvat 28 ja 29).

Jousen käyttöä harjoitellaan orkesteriharjoituksissa edessä olevan opettajan esimerkin mukaisesti, muiden opettajien kierrellessä soittajien luona ja korjaamassa asentoja. Esimerkiksi tunnetut jousiharjoitukset kuten ”tuulilasinpyyhkijä”, ”puuron sekoitus”, ”matosormet” ja ”kiipeilykisa” jousikäden sormilla toimivat hyvin myös yhteisharjoituksina. Jousen asettamista kielelle kanta, keski- ja karkijousen kohdalle voi hyvin harjoitella yhdessäkin.

Kuva 28 Esitystä varten harjoitellaan myös hienoja jousiliikkeitä.

Alkuvaiheessa keskeistä on saada jouset liikkumaan reippaasti samaan tahtiin. Tempo-opettajat opettavat soittajille yhtenäisen pulssin löytymistä johtamalla, rummuttamalla ja soittamalla esimerkkinä orkesterin edessä.

Kuva 30 Onnistunut ensiesiintyminen kasvattaa soittajien itsetuntoa.

Kuva 29 Jousenkäyttö innostaa vasta-alkajia.

Kanta- ja karkijousen käyttöä harjoitellaan aluksi eri kielillä kapellimestarin ja rummun avustuksella. Tämän jälkeen voidaan soittaa moniäänistä Sointupyramidi-kappaletta, jossa viulut soittavat E-kielillä, alttoviulut G-kielillä, sellot C-kielillä ja kontrabassot E-kielillä. Sointupyramidi-kappaleen esimerkkivideon voi katsoa alla olevasta linkistä.

<https://youtu.be/eG4JwqWvgSY>

Viikot 5 ja 6

Rakenteet haltuun!

Viikoilla 5 ja 6 harjoitellaan esitettävien kappaleiden rakenteita, jotta kaikki soittajat muistavat esityksessä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Tässä vaiheessa kannattaa jo kirjoittaa harjoitus suunnitelma näkyviin joko liitutaululle tai orkesterin edessä olevalle isolle lehtiölle. Näin soittajat näkevät kappaleiden eri osa-alueet ja järjestyksen.

Harjoitus suunnitelma voi näyttää esimerkiksi tältä:

Viritys

Muistikylpy (alkulämmittely)

Do Re Mi: Alkusoitto - laulu - välisoitto - laulu

Tervehdimme kieliä: Alkusoitto - soitto yhdessä
- välisoitto - soitto yhdessä

DinoMix: Alkusoitto - soitto yhdessä
- välisoitto (houstaan ylös seisomaan)
- laulu keinuhaloin - laulu marssihaloin
- Rap-osuus- (1,2, viulut ilmaan!) huudahdus
"Dinosaurius suuri!"

Esiintymistiedotteen jakaminen

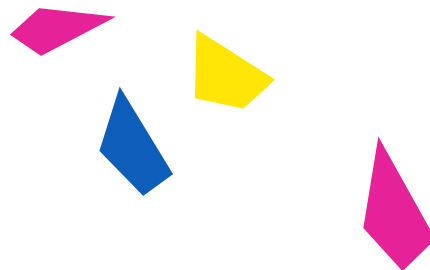
Leimat Tempo-passeihin

Viikot 7 ja 8

Esiitystä kohti!

Viikoilla 7 ja 8 käydään pääasiassa läpi esityskokonaisuutta useamman kerran, jolloin soittajille vahvistuu kokonaiskuva esiintymistilanteesta. Huomio kiinnitetään siihen, että soittajat muistavat tehdä harjoitellut asiat yhtä aikaa (milloin istutaan, seistään, soitetaan, lauletaan, liikehditään). Tässä vaiheessa kannattaa erityisesti kehua ja kiittää soittajia itsetunnon nostattamiseksi. Esiintymiskynnys pidetään matalana, ja esiintyminen esitetään hauskana asiana, jossa soittajat saavat näyttää yleisölle oppimiaan taitoja ja saavat uusia kivoja kokemuksia. Esiitystä edeltävällä viikolla varmistetaan, että kaikki ovat saaneet esiintymistä koskevan tiedotteen, ja että soittajat ovat näyttäneet sen kotona vanhemmilleen.

Ensiesiintymisen jälkeen

Esiintymiset ovat tärkeä osa Tempo-pedagogiikkaa, ja sen vuoksi ohjelmistokin on rakennettu mukaansa tempaavien esityskokonaisuuksien pohjalta. Ensiesiintymisen jälkeen aletaan harjoitella 1.esitysvihkon kappaleita, jotka on tarkoitettu ensimmäisen vuoden perusohjelmistoksi. 1.esitysvihkon kappaleita voi tulostaa [TempoMusic -nuotistosta](#).

Sormilla eteenpäin

1. esitysvihkossa otelaudan sormipaikkoja harjoitellaan sormi kerrallaan.
1. sormi tulee kaikille soitinryhmille tutuksi esitysvihkon El Grillito -kappaleessa. Viulujen ja alttoviulujen 2.sormea, sellojen 3.sormea ja kontrabassojen 4.sormea harjoitellaan esitysvihkon A mi mono -kappaleessa, jonka myötä opitaan soittamaan myös peräkkäisiä työntöjousia. Viulujen ja alttoviulujen 3.sormea sekä sellojen ja kontrabassojen 4.sormea harjoitellaan kappaleessa Jaakko-kulta, jota kannattaa soittaa myös eri soitinryhmien välisenä kaanonina. Satu-kappaleessa viulut ja altot soittavat melodaa, jota sellot ja kontrabassot säestävät vapailla D ja A-kielillä. Vastavuoroisesti viulut ja alttoviulut voivat soittaa Sadussa säestystä, jolloin melodian voi siirtää selloille ja kontrabassoille.

Musiikin taikaa!

1.esitysvihkon lisäksi sormilla soittamista voi harjoitella muiden kappaleiden avulla. Lisää soitettavaa ohjelmistoa (esimerkiksi "Sormilla yhdessä eteenpäin!" -kooste") löytyy [TempoMusic -nuotistosta](#).

Tekniikka kehittyy: Magic Bow!

Ensimmäisen vuoden aikana tutustutaan erilaisiin soittoteknisiin asioihin. 1. esitysvihkon kappaleet Sointupyramidi, Satu, Hyttynen ja Jänis muodostavat Magic Bow! -kokonaisuuden, jossa soittotekniikka kehittyy hauskojen kappaleiden myötä kuin huomaamatta:

Magic Bow!

Sointupyramidi

Soitinryhmät tulevat vuorotellen mukaan soittamaan omaa ääntänsä C-duurisoinnussa koko-, kärki- ja kantajousituksin. Rumpua (esimerkiksi kehärumpu) voidaan käyttää apuna rytmiikan tukemiseen. Aloitus: kontrabasso-sello-alttoviulu ja viulu, lopetus: kontrabasso-alttoviulu-viulu ja sello (työntöjousella ilmaan). Kappale loppuu kehärummun sooloon, hidastukseen ja hiljaisuuteen.

★ Harjoitellaan keskittymistä, hyvää ryhtiä, jousen eri kohdissa soittamista ja kapellimestarin seuraamista sekä musiikin tekemistä yksinkertaisista aineksista.

Satu

Kontrabassot ja sellot soittavat vetojousin vapaata D- ja A-kieltä vuoronperään nostaen jousen näyttävästi ilmassa takaisin kantaan. Intron, D -A -D -A, jälkeen viulut ja alttoviulut soittavat melodian sellojen ja kontrabassojen jatkaessa entiseen tapaan.

Kontrabassot ja sellot lopettavat kappaleen kuten alussa. Kontrabassojen viimeinen D -ääni soitetaan fermaatilla pidennettynä. Melodia -ja säestysstemmat voidaan jakaa myös toisinpäin soitinryhmien kesken.

★ Harjoitellaan jousen nostoa kantaan, melodian soittajat 1-2-3-(4)-sormen käyttöä ja kapellimestarin seuraamista.

Hyttynen

Viuluopettaja aloittaa sahaamalla keskijousella vapaita A- ja D-kieliä malliksi viuluille ja alttoviuluille 8 tahdin ajan 2/4-tahtilajissa. Sitten viulut ja alttoviulut tekevät samoin 4 tahdin ajan guiron säestäminä, jonka jälkeen mukaan tulevat sellot ja kontrabassot soittaen melodiasa. Melodian päätyttyä koko orkesteri jatkaa vapaiden kielten sahaamista viuluopettajan soittaessa melodiasa korkealta hyttystä matkien. Kappale päättyy kahdeksannen tahdin ensimmäiseen iskuun.

★ Harjoitellaan laskemista, keskijousella soittamista sekä sellojen ja kontrabassojen 2.sormen käyttöä.

Jänis

1. Melodia

Piano aloittaa soittamalla D - E - Fis - E kapellimestarin antamassa tempossa niin monta kertaa, että soittajat ovat ehtineet laittamaan jouset pois joko syliin tai selän taakse. Kun soittajat ovat valmiina, lähdetään pianon kanssa soittamaan Jänis istui maassa -melodiaa näppäillen. Melodian aikana soittajista valitut jänikset esittäytyvät orkesterin taustalla.

2. Jänisten esiinmarssi

Melodian viimeiselle äänelle tultaessa piano esittää räväkästi uuden staccato-rytmin attacca. Kun jouset on saatu käteen ja käännetty puupuoli alaspäin, orkesteri yhtyy rytmiin col legno -jousipomputuksella opettajan aloittaessa melodian. Tällöin jänikset lähtevät kävelemään orkesterin eteen. Pomputus ja melodia päättyvät yhtäaikaaisesti jänisten saapuessa kapellimestarin viereen:

Kapellimestari: "Hui, jänis! Apua, toinenkin jänis! Mitä ne täällä tekevät?"

Orkesteri: "Niillä on nälkä!"

Kapellimestari: "Nälkä? Mutta eihän minulla ole mitään ruokaa.."

Pianisti: "Hei, mulla olisi täällä pari porkkanaa!"

Pianisti on heittävinään kapellimestarille porkkanat, jotka ovat oikeasti jo valmiina lattialla.

Kapellimestari: "Kiitos paljon. Hei jänikset, tässä on teille porkkanoita, syökää ne!"

3. Porkkanoiden popsinta

Piano soittaa vihjailumelodian "Popsi, popsi porkkanaa" lopettaen sen jännittävään tremoloon. Kapellimestari antaa pianolle lähdön nopeaan introon, jonka jälkeen opettajat soittavat melodian:

"Jänis istui maassa torkkuen - kvik! torkkuen - kvik!"

= Jänikset haukkaavat porkkanaa aina kun orkesteri soittaa nirskauksen (kvik) tallan takaa.

"Mikä sul´on jänönen, kun et enää hyppele!"

= Jänikset maiskuttelevat rytmissä mukana.

"Hyppää pois, hyppää pois, hyppää pois!"

= Jänikset hyppivät orkesterin soittaessa 7 nopeaa vetojousia A -ja D -kielillä.

Lopuksi jänikset nostavat porkkanat ilmaan.

Kapellimestari: "Onkohan jänikset nyt tyytyväisiä?"

Orkesteri: "Joo!"

Lopuksi piano soittaa päättäväisesti D-duurilopukkeen: "That's ´s it!"

★ Harjoitellaan pizzicatoa, col legnoa, tallan takana soittoa, nopeita vetojousia ja näytelmällisyyttä.

Välähdyksen Jänis-esityksestä voi katsoa tästä linkistä: <https://youtu.be/nRhp-FuAQfxI>

1. esitysvihkon viimeisessä kappaleessa Buffonen Tanz harjoitellaan moniäänistä yhteisoittoa ja kahden neljäsosanuotin yhdistämistä kaarella.

Tempo-orkesterin perusjakson toisena vuotena edetään 2. esitysvihkoon, jonka ohjelmiston nuotteja voi myös tulostaa [TempoMusic-nuotistosta](#).

Kuva 31 Jänis-kappaleen esitys
Helsingin konservatoriossa vuonna 2014.

TempoMusic -nuotisto

TempoMusic -nuotistosta löytyy Tempo-toimintaan soveltuvaa nuottimateriaalia. Nuotiston runkona on esitysvihkot, joiden lisäksi sieltä löytyy myös muita sopivia kappaleita orkestereille.

Nuotisto löytyy osoitteesta: <https://sistemafinland.fi/opetuksen-tueksi#tempomusic>

Kannustamme jakamaan myös muuta Tempo-toimintaan soveltuvaa ohjelmistoa yhteiseen käyttöön. Ehdotuksia TempoMusic -nuotistoon lisättävään materiaaliin (nuotteja ja esimerkiksi lämmittelyleikkien ohjeita) voi lähettää osoitteeseen info@sistemafinland.fi.

Tempo-materiaalipankki

Tempo-materiaalipankista löytyy ladattavia pohjia orkesterikauden aloitukseen tarvittavista yhteystietolomakkeista, soittotuntiaikataluista, soitinlistoista ym. tulosteista ja tiedostoista. Voit ladata täältä tarvittavia lomakkeita ja muokata niitä oman Tempo-orkesteritoiminnan käyttöön sopiviksi, esimerkiksi päivittämällä lomakkeisiin oman paikkakunnan Tempo-logon.

Tempo-materiaalipankki löytyy osoitteesta: <https://sistemafinland.fi/opetuksen-tueksi#materiaalipankki>

Lisäksi materiaalipankista löytyy kuva-arkkeja Tempo-logosta ja Dino Stradisauruksesta, joita voi tulostaa omaan käyttöön monipuolisesti hyödynnettäväksi.

Checklist Tempo-opettajille

- Opetuksen lähtökohta on sosiaalinen ja hyvän tunnelman luominen oppilaille on tärkeää.
- Tempo-toiminnassa onnistuminen on siinä, että lapsi tulee paikalle ja kiinnittyy toimintaan.
- Kouluympäristö on vilkas ja oppilaiden lukujärjestykset poikkeavat luokkien kesken. Soittotuntiaikojen sopiminen ja vapaiden luokkatilojen löytäminen voivat aluksi viedä aikaa. Kouluelämää ymmärtävä asenne auttaa käytännön asioiden järjestämisessä ja vuorovaikutustilanteissa.
- Soitinesittelytilaisuuksissa soittajat saavat itse valita soittimensa. Usein soittimet jakautuvat soittajien kesken toivotulla tavalla.
- Lähtökohtana on El Sisteman mallin mukaisesti Passion first- refinement second!
Tempo-toiminnassa saman asian voisi esittää seuraavasti: Lähdetään heti soittamaan innokkaasti yhdessä, soittotekniset yksityiskohdat kehittyvät ajan myötä.
- Alusta alkaen pyritään ryhdikkääseen asentoon ja koko jousen käyttöön. Ensimmäiset kappaleet soitetaan unisonona ja kaanonina, jotta kaikki saisivat soittaa melodiasa.
Sen jälkeen kappalevalinnoissa edetään paljolti viulu- ja alttoviulutekniikan johdattelemana.
Myöhemmin aletaan soittaa kolmiäänisiä sovituksia ja viulut voivat vaihtaa oktaavialaa.
- Jo alkuvaiheessa tehdään usein esityskokonaisuus, joka sisältää huomaamattomalla tavalla jousitekniistä opetusta, uusia sormituksia sekä ripauksen hauskuutta ja hylvättömyyttä.
- Liiallista asentojen ohjausta pyritään välttämään, jotta soittamisesta saataisiin luotua oppilaille helppo ja hauska kuva. Jatkuva asentoihin puuttuminen alkuvaiheessa saattaa lannistaa oppilasta ja heikentää innostusta.
- Soittotaito kehittyy mukaansa tempaavien kappaleiden kautta ja uudet asiat esitetään helposti lähestyttävänä.
- Sen sijaan, että pureuduttaisiin vaikeuksiin, kiitetään siitä mikä on hyvää. Edistyminen nähdään vähässäkin.
- El Sistema Finland ry järjestää perehdytystä uusille opettajille Tempo-työpajojen muodossa.

Seuraa kuulumisia!

TempoOrkesteri

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

